

Josep Maria de Sagarra

Visat núm. 9
(abril 2010)

Segons afirma Sagarra mateix, amb *El Cafè de la Marina* (1933) pretenia portar a l'escenari «un poema de caire realista i pintoresc, amb una tendència més aviat cap a la fotografia que cap als símbols i les abstraccions» (Sagarra, *La Publicitat*, 14/02/1933, p. 3). I per tal d'aconseguir-ho, opta per ambientar la peça en un indret, el Port de la Selva, que coneix molt bé. A més, combina la voluntat realista de la peça amb el desig de mantenir-la en l'àmbit del teatre poètic, tot i que l'autor encari l'obra com «un assaig que surti una mica del camí rutinari», que sigui parcialment diferent d'allò que el públic espera de Sagarra com a dramaturg.

Sagarra dibuixa en *El Cafè de la Marina* tres cercles de personatges: en el primer, hi situa en Libori, el cafeter, i les seves filles, la Caterina i la Rosa; en el segon, els pescadors del poble del litoral empordanès, i en el tercer, els personatges que arriben al poble procedents d'altres indrets, és a dir, *monsieur* Bernat i l'artista barcelonina i el valent o pinxo que l'acompanya.

A més, l'autor esbossa un triangle amorós i el projecta sobre aquests tres cercles: la Caterina, la filla gran del cafeter Libori, és motiu de disputa entre *monsieur* Bernat i un pescador jove, en Claudi. Es tracta, però, d'una disputa latent, insinuada més que mostrada, que Sagarra sap graduar molt bé. En el litigi, els dos pretendents tenen suports decidits: el d'en Libori en el cas de *monsieur* Bernat i el de la pròpia mare en el cas d'en Claudi. Per tant, són uns pretendents que, en l'univers de l'obra, no es representen només a si mateixos sinó que assumeixen els interessos del pare de la Caterina i de la Salvadora, mare del noi, respectivament. Uns interessos, d'altra banda, que resulten completament oposats: el cafeter Libori vol aconseguir, per damunt de tot, un bon matrimoni de la filla de reputació discutible; la Salvadora, en canvi, és l'expressió màxima del crèdit que mereixen l'honestedat i l'enteresa de la Caterina, que, segons la dona, pot exercir una gran influència benèfica sobre el fill, en Claudi.

L'autor pretén assolir amb l'obra dos objectius bàsics. En primer lloc, usa el món mariner, encara pròxim, simple, perdurable, gairebé etern, com a afirmació que contraposa a una realitat aliena, complexa i dubtosa —*monsieur* Bernat, català de Banyuls, sí, però súbdit francès i que actua segons un suposat sistema de valors francesos—, o ciutadana, inevitablement corruptora —l'artista i el pinxo. De fet, es tracta d'una variació de la dialèctica entre camp i ciutat, un tema molt grat als escriptors vuitcentistes, que inspirant-se, en darrer terme, en la idea del *bon sauvage*, acostumaven a resoldre en un cant a la puresa de la vida rural, molt superior, per consegüent, a una vida urbana —industrialitzada i conflictiva—, forçosament impura. Àngel Guimerà, tan admirat per Sagarra, ens en dóna dos exemples magnífics a *La festa del blat* (1895) i, amb una radicalitat extraordinària, a *Terra baixa* (1898).

Però l'autor d'*El Cafè de la Marina* escriu l'obra en començar els anys trenta del segle XX, i ja no li és possible de veure el món mariner com una realitat idíl·lica o, si més no, pura i gran en les seves passions. L'evolució històrica del país no ho fa viable. El món és irreductiblement contradictori, impur, i aquest fet contamina la realitat sencera. Sagarra veu en la impuresa una realitat inherent al món, també al rural o al mariner, i per consegüent, ha d'acceptar que la realitat sempre ha estat impura. Ara bé, la complexitat no fa altra cosa que potenciar-ne la impuresa.

Sagarra encara va més enllà en l'assumpció de la idea d'impuresa, i col·loca la Caterina —responsable, tot i que per submissió al pare, d'un avortament no desmentit— com a punt de referència de l'acció dramàtica, i altrament, no trobem en l'obra cap rèplica que signifiqui una condemna moral de la noia per part de l'autor. En canvi, sí que hi veiem el dibuix de dues soledats, la de la Caterina i la d'en Claudi, que semblen irremeiables. D'altra banda, la construcció de la Caterina, que com a personatge és més interessant que en Claudi, és un dels grans encerts d'*El Cafè de la Marina*, com ho són les de *monsieur* Bernat i d'en Libori, i el caràcter de comerç equívoc que Sagarra sap donar a les relacions que s'estableixen entre ells.

Allò que avui realment perdura d'*El Cafè de la Marina* és la capacitat suggeridora d'uns caràcters, l'expressivitat de la passió soterrada i l'ambigüitat atractiva d'unes quantes situacions. En definitiva, els elements que aproximen la peça a allò que podríem convenir —si pot ser, sense gaires escarafalls— que és una obra clàssica.